

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาตัวบ่งชี้ความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมและแนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน

1.1 กำเนิดอาเซียน

1.2 ความหมายและความสำคัญของประชาคมอาเซียน

1.3 ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน

1.4 มาตรฐานในการพัฒนาโรงเรียนสู่ประชาคมอาเซียน

1.5 ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโรงเรียนสู่ประชาคมอาเซียน

1.6 ความเชื่อมโยงของแผนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกับ

โรงเรียน

1.7 แนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเครื่องมือและตัวบ่งชี้

2.1 ความหมายของตัวบ่งชี้

2.2 ประเภทของตัวบ่งชี้

2.3 ลักษณะที่สำคัญของตัวบ่งชี้

2.4 คุณสมบัติที่ดีของตัวบ่งชี้

2.5 การสร้างและการพัฒนาตัวบ่งชี้

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การเตรียมความพร้อมและแนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน

1. กำเนิดอาเซียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553 : 1-2) สมาคมประชาชาติแห่งชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations : ASEAN) หรือ "อาเซียน" เป็นองค์การทางภูมิรัฐศาสตร์และองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีประเทศสมาชิกทั้งหมด 10 ประเทศ ได้แก่ ไทย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์

อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ลาว กัมพูชา เวียดนาม และพม่า โดยมีวัตถุประสงค์การก่อตั้ง เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประเทศในภูมิภาค ชำรงไว้ซึ่งสันติภาพ เสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมือง สร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม การกีดกันอยู่ดีบนพื้นฐานของความเสมอภาค และผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก

2. ความหมายและความสำคัญของประชาคมอาเซียน

ประชาคมอาเซียน เป็นเป้าหมายของการรวมตัวกันของประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและขีดความสามารถการแข่งขันของอาเซียนในเวทีระหว่างประเทศในทุกด้าน รวมถึงความสามารถในการรับมือกับปัญหาใหม่ๆ ในระดับโลกที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาคอาเซียน เช่น ภาวะโลกร้อน การก่อการร้าย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การเป็นประชาคมอาเซียนคือการทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนเป็น “ครอบครัวเดียวกัน” ที่มีความแข็งแกร่งและมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยสมาชิกในครอบครัวมีสภาพความอยู่ที่ดี ปลอดภัย และสามารถทำมาค้าขายได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น แรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนตกลงกันที่จัดตั้งประชาคมอาเซียน อันถือเป็นการปรับปรุงตัวครั้งใหญ่และวางรากฐานของการพัฒนาของอาเซียน คือ สภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ที่ทำให้อาเซียนต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ๆ เช่น โรคระบาด อาชญากรรมข้ามชาติ ภัยพิบัติธรรมชาติ และปัญหาสิ่งแวดล้อม ภาวะโลกร้อน และความเสี่ยงที่อาเซียนอาจจะไม่สามารถแข่งขันทางเศรษฐกิจได้กับประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะจีนและอินเดีย ซึ่งมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดด

ประชาคมอาเซียนถือกำเนิดขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนตุลาคม 2546 จากการที่ผู้นำอาเซียนได้ร่วมลงนามในปฏิญญาว่าด้วยความร่วมมืออาเซียน ที่เรียกว่า “ข้อตกลงบาหลี 2” เพื่อเห็นชอบให้จัดตั้งประชาคมอาเซียน ภายในปี 2563 แต่ต่อมาได้ตกลงร่นระยะเวลาจัดตั้งให้เสร็จในปี 2558 (กรมอาเซียน, 2551 : 7)

ประชาคมอาเซียน ประกอบด้วย 3 ประชาคมย่อย ซึ่งเปรียบเสมือนสามเสาหลักซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน (สำนักความสัมพันธ์ต่างประเทศ, 2556 : 6) ได้แก่

1. ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political and Security Community – APSC)

มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างและดำรงไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาค เพื่อให้ประเทศในภูมิภาคอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุข และสามารถแก้ไขปัญหาและความขัดแย้ง โดยสันติวิธี อาเซียนจึงได้จัดทำแผนงานการจัดตั้งประชาคมการเมือง และความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community Blueprint) โดยเน้นใน 3 ประการ คือ

1.1 การมีกฎเกณฑ์และค่านิยมร่วมกัน ครอบคลุมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะร่วมกันทำเพื่อสร้างความเข้าใจในระบบสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่แตกต่างของ

ประเทศสมาชิก ส่งเสริมพัฒนาการทางการเมืองไปในทิศทางเดียวกัน เช่น หลักการประชาธิปไตย การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม การต่อต้านการทุจริต การส่งเสริมหลักนิติธรรมและธรรมาภิบาล เป็นต้น

1.2 ส่งเสริมความสงบสุขและรับผิดชอบร่วมกันในการรักษาความมั่นคงสำหรับประชาชนที่ครอบคลุมในทุกด้านครอบคลุมความร่วมมือ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในรูปแบบเดิม มาตรการสร้างความไว้วางใจและการระงับข้อพิพาท โดยสันติ เพื่อป้องกันสงครามและให้ประเทศสมาชิกอาเซียนอยู่ด้วยกัน โดยสงบสุขและไม่มีความหวาดระแวง และขยายความร่วมมือเพื่อต่อต้านภัยคุกคามรูปแบบใหม่ เช่น การต่อต้านการก่อการร้าย อาชญากรรมข้ามชาติต่าง ๆ เช่น ยาเสพติด การค้ามนุษย์ ตลอดจนการเตรียมความพร้อมเพื่อป้องกันและจัดการภัยพิบัติและภัยธรรมชาติ

1.3 การมีพลวัตและปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก เพื่อเสริมสร้างบทบาทของอาเซียนในความร่วมมือระดับภูมิภาค เช่น กรอบอาเซียน+3 กับจีน ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) และการประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก ตลอดจนความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งกับมิตรประเทศ และองค์การระหว่างประเทศ เช่น สหประชาชาติ

2. ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Political-Security Community-AEC)

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้อาเซียนมีตลาดและฐานการผลิตเดียวกันและมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานมีฝีมืออย่างเสรี อาเซียนได้จัดทำแผนงาน การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community Blueprint) ซึ่งเป็นแผนงานบูรณาการการดำเนินงานในด้านเศรษฐกิจเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ 4 ด้าน คือ

2.1 การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว (single market and production base) โดยจะมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานมีฝีมืออย่างเสรี และการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีมากขึ้น

2.2 การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของอาเซียน โดยให้ความสำคัญกับประเด็นนโยบายที่จะช่วยส่งเสริมการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ เช่น นโยบายการแข่งขัน การคุ้มครองผู้บริโภค สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา นโยบายภาษี และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (การเงิน การขนส่ง เทคโนโลยีสารสนเทศ และพลังงาน)

2.3 การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเสมอภาค ให้มีการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม และการเสริมสร้างขีดความสามารถผ่านโครงการต่าง ๆ

2.4 การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก เน้นการปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจของอาเซียนกับประเทศภายนอกภูมิภาคเพื่อให้อาเซียนมีท่าทีร่วมกันอย่างชัดเจน

3. ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community – ASCC) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนแต่ละประเทศอาเซียนอยู่ร่วมกันภายใต้แนวคิดสังคมที่เอื้ออาทร มีสวัสดิการทางสังคมที่ดี และมีความมั่นคงทางสังคม มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีและมี

การพัฒนาในทุกด้านเพื่อยกระดับคุณภาพ ชีวิตของประชาชน ส่งเสริมการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมอัตลักษณ์อาเซียน (ASEAN Identity) เพื่อ รองรับการเป็นประชาคมสังคม และวัฒนธรรมอาเซียน โดยได้จัดทำแผนงานการจัดตั้ง ประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community Blueprint) ซึ่ง ประกอบด้วยความร่วมมือใน 6 ด้าน ได้แก่

- 1.การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- 2.การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม
- 3.สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม
- 4.ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม
- 5.การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน
- 6.การลดช่องว่างทางการพัฒนา

3. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียน

ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความต้องการจำเป็นด้านกระบวนการดำเนินงานพัฒนา เป็นลำดับแรก รองลงมา คือ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ และด้านปัจจัย สนับสนุนตามลำดับ (PNI 0.224, 0.220, 0.211 และ 0.196 ตามลำดับ) และเมื่อพิจารณาลำดับ ความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนามาตรฐานโรงเรียนสู่ประชาคมอาเซียนจำแนก เป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

1. ความต้องการจำเป็นด้านปัจจัยสนับสนุน ลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ โรงเรียนจัดตั้งกองทุนเพื่อส่งเสริมการศึกษาอาเซียนได้สอดคล้องกับความต้องการ รองลงมา คือ โรงเรียนจัดทำหลักสูตรอาเซียนศึกษาที่สอดคล้องกับบริบทโรงเรียนและครูได้รับการพัฒนา ประสิทธิภาพการจัดการกระบวนการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ตามลำดับ

2. ความต้องการจำเป็นด้านกระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วยความต้องการ จำเป็นด้านการบริหารจัดการศึกษา ลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด คือโรงเรียนมีการจัด กิจกรรมยกย่องเชิดชู ประกาศเกียรติคุณครูและนักเรียนที่มีผลงานที่เกิดจากการเรียนรู้อาเซียน รองลงมา คือ โรงเรียนร่วมกับชุมชนในการระดมทรัพยากรและภูมิปัญญาเพื่อการเรียนรู้ อาเซียน และโรงเรียนประชาสัมพันธ์การจัดการศึกษาอาเซียนที่หลากหลาย เช่น วารสาร เว็บไซต์ วิทยุชุมชน ตามลำดับ และความต้องการจำเป็นด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ครูใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนาการเรียนรู้อาเซียน รองลงมา คือ ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร และครูจัดกิจกรรม โดยใช้ศิลปวัฒนธรรมอาเซียนเป็นสื่อ ในการพัฒนาผู้เรียน ตามลำดับ

3. ความต้องการจำเป็นด้านคุณภาพผู้เรียน ลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ผู้เรียนมีทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการเรียนรู้ รองลงมา คือ ผู้เรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหา และผู้เรียนเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียนและรักการเรียนรู้ ตามลำดับ

4. มาตรฐานในการพัฒนาโรงเรียนสู่ประชาคมอาเซียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนา มาตรฐานและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโรงเรียนสู่ประชาคมอาเซียน สังกัดคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้ทำการเผยแพร่มาตรฐานและยุทธศาสตร์ดังกล่าวแก่กลุ่มเป้าหมาย ต่าง ๆ ประกอบด้วย สถานทูตกลุ่มประเทศอาเซียน สถานทูตไทยประจำประเทศอาเซียน สำนักงานเลขาธิการอาเซียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสถานศึกษา สำหรับใช้เป็นมาตรฐาน เทียบเคียงในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนและใช้เป็นแนวทางในการ ขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมโดยนำมากำหนดเป็นนโยบายและแผนงาน ในการจัดทำงบประมาณปี 2555 และนำเสนอข้อมูลผ่านที่ประชุมของสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน เผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ สำนักงานนโยบายและแผน จัดทำแผนการดำเนินงาน ปีงบประมาณ 2555 และจัดทำเป็นเอกสารวิชาการจัดส่งให้สถานศึกษา ในสังกัดลงสู่การปฏิบัติ โดยมีจำนวน 8 มาตรฐาน 39 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มีจำนวน 4 มาตรฐาน 19 ตัวบ่งชี้ได้แก่

1.1 มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน มีจำนวน 5 ตัว บ่งชี้ คือ 1) มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียนด้านการเมือง 2) มีความรู้เกี่ยวกับประเทศ อาเซียนด้านเศรษฐกิจ 3) มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียนด้านสังคม 4) มีความรู้เกี่ยวกับ ประเทศอาเซียนด้านวัฒนธรรม และ 5) มีความรู้เกี่ยวกับกฎบัตรอาเซียน

1.2 มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีทักษะทางภาษาและทักษะการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้และการสื่อสาร มีจำนวน 4 ตัวบ่งชี้ คือ 1) สามารถสื่อสารด้วยภาษา อาเซียนได้อย่างน้อย 2 ภาษา (ภาษาอังกฤษ และภาษาประเทศในอาเซียนอย่างน้อย 1 ภาษา) 2) สามารถใช้ภาษาเพื่อการเรียนรู้ 3) สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ และ 4) สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์

1.3 มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนเป็นพลเมืองอาเซียน ดำรงชีวิตและทำงานร่วมกับ ผู้อื่นได้ มีจำนวน 6 ตัวบ่งชี้ คือ 1) เคารพและยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม 2) มีส่วน ร่วมในการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) เห็นปัญหาสังคมและลงมือแก้ไขเพื่อนา ไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดี 4) มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสันติวิธี 5) มีความสามารถใน การทำงานร่วมกับผู้อื่น และ 6) มีความสามารถในการจัดการและควบคุมตนเอง

1.4 มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนภูมิใจ ในความเป็นไทยและความเป็นพลเมือง อาเซียน มีจำนวน 4 ตัวบ่งชี้ คือ 1) มีความตระหนักในความเป็นอาเซียน 2) มีความภูมิใจใน

ความเป็นไทยและความเป็นพลเมืองอาเซียน 3) ร่วมกันรับผิดชอบต่อประชาคมอาเซียน และ 4) มีวิถีชีวิตประชาธิปไตย ยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล (การระดมทรัพยากร ปัญญากรรม สามัคคีธรรม สันติวิธีและสันติธรรม)

2. มาตรฐานด้านคุณภาพการจัดการศึกษา มีจำนวน 3 มาตรฐาน 16 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

2.1 มาตรฐานที่ 5 ครูมีศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ประชาคมอาเซียน มีจำนวน 8 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ครูมีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญผ่านการประเมินในระดับชาติ 2) ครูสามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร 3) ครูใช้หนังสือ ตำราเรียน และสื่อที่เป็นภาษาต่างประเทศในการจัดการเรียนการสอน 4) ครูใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ICT) ในการจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการเผยแพร่ผลงานทั้งระบบออนไลน์ (Online) และออฟไลน์ (Offline) 5) ครูใช้เทคนิคและวิธีสอนที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอน 6) ครูสามารถแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนทั้งในประเทศ และในกลุ่มประชาคมอาเซียน 7) ครูใช้การวิจัย สื่อนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และ 8) ครูจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษและภาษาราชการของประเทศสมาชิกอาเซียน

2.2 มาตรฐานที่ 6 ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารจัดการศึกษาและพัฒนาสถานศึกษาพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน มีจำนวน 4 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน 2) ผู้บริหารมีภาวะผู้นำทางวิชาการ 3) ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารจัดการคุณภาพ และ 4) ผู้บริหารมีทักษะในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและทักษะในการใช้ ICT

2.3 มาตรฐานที่ 7 สถานศึกษามีหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนสู่ประชาคมอาเซียนมีจำนวน 4 ตัวบ่งชี้ คือ 1) หลักสูตรสถานศึกษาเหมาะสมและสอดคล้องกับท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียน 2) จัดรายวิชาและกิจกรรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัด ความสามารถ และความสนใจ 3) สนับสนุนให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงจนสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง และ 4) นิเทศภายใน กำกับติดตามตรวจสอบ และนำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอน

3. มาตรฐานด้านคุณภาพการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มีจำนวน 1 มาตรฐาน 4 ตัวบ่งชี้ ได้แก่

3.1 มาตรฐานที่ 8 สถานศึกษามีการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายในการพัฒนาสถานศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน มีจำนวน 4 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ผู้บริหารมีความสามารถในการประสานภาคีเครือข่าย เพื่อความร่วมมือในการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน 2) ผู้บริหารมีความสามารถในการนิเทศ ติดตาม ผลการดำเนินงานการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน 3) ผู้บริหารสามารถใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารกับภาคีเครือข่ายในกลุ่ม

ประชาคมอาเซียน และ 4) คณะกรรมการสถานศึกษากำกับ ดูแล และขับเคลื่อนการดำเนินงานของสถานศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จ ตามเป้าหมายการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน

5. ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโรงเรียนสู่ประชาคมอาเซียน

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโรงเรียนสู่ประชาคมอาเซียน มีจำนวน 4 ยุทธศาสตร์หลัก 19 ยุทธศาสตร์ย่อย ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553-2554, หน้า ด)

1. ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสู่ความเป็นอาเซียน มีจำนวน 5 ยุทธศาสตร์ย่อย คือ

- 1.1 กำหนดมาตรฐานการศึกษาให้สอดคล้องกับความเป็นประชาคมอาเซียน
- 1.2 บูรณาการหลักสูตรความเป็นประชาคมอาเซียนเข้าไปในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 1.3 จัดทำรายวิชาความเป็นประชาคมอาเซียน เป็นสาระเพิ่มเติมในหลักสูตรสถานศึกษา
- 1.4 จัดทำหลักสูตรภาษาที่ใช้ในประชาคมอาเซียนเป็นภาษาที่สาม
- 1.5 กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

2. ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถทางด้านภาษา และเจตคติในการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนแก่ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา มีจำนวน 5 ยุทธศาสตร์ย่อย คือ

- 2.1 สร้างความตระหนักและเจตคติที่ดีแก่ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาในการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียน
- 2.2 ส่งเสริมและพัฒนาให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษและภาษาที่ใช้ในประชาคมอาเซียนเป็นภาษาที่สองและภาษาที่สามตามลำดับ
- 2.3 พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ด้านภาษาต่างประเทศ เพื่อยกระดับความสามารถด้านภาษาของผู้เรียน
- 2.4 ส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษและภาษาที่สอง
- 2.5 ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการใช้ภาษาที่ใช้ในประชาคมอาเซียนเป็นภาษาที่สาม

3. ยุทธศาสตร์ที่ 3 บริหารจัดการโดยใช้เครือข่าย มีจำนวน 5 ยุทธศาสตร์ย่อย คือ

- 3.1 ส่งเสริมให้โรงเรียนมีเครือข่ายร่วมพัฒนาในประชาคมอาเซียน
- 3.2 จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งในด้านการจัดการเรียนรู้ นวัตกรรมหรือกิจกรรมใหม่ๆ ในเครือข่ายประชาคมอาเซียน

3.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าร่วมโครงการนักเรียนแลกเปลี่ยนในเครือข่ายกลุ่มประชาคมอาเซียน

3.4 ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านวิชาการกับเครือข่ายประชาคมอาเซียน

3.5 จัดให้ครูและผู้เรียนได้ทัศนศึกษาในประเทศที่เป็นประชาคมอาเซียน

4. ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมและพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี มีจำนวน 4 ยุทธศาสตร์ย่อย คือ

4.1 พัฒนาระบบสารสนเทศบนสื่อออนไลน์ ให้ครอบคลุมความรู้เกี่ยวกับเครือข่ายประชาคมอาเซียน

4.2 ส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับเครือข่ายประชาคมอาเซียน ทั้งในรูปแบบเอกสาร วัสดุทัศน และสื่อมัลติมีเดียอย่างหลากหลาย

4.3 จัดให้มีรายการโทรทัศน์ที่แนะนำเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน

4.4 ประสานความร่วมมือกับภาคเอกชนในการจัดทำแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อพัฒนาผู้เรียนและการจัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน

6. ความเชื่อมโยงของแผนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียน

การวางแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานใช้แผนปฏิบัติราชการ 4 ปีของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีนโยบายและระยะเวลาสอดคล้องกับแผนบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล แผนปฏิบัติราชการกระทรวงศึกษาธิการ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ เป็นกรอบทิศทางการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนของหน่วยงาน

ตาราง 1 ความเชื่อมโยงระหว่างแผนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กับ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาโรงเรียน

ยุทธศาสตร์ในพัฒนาโรงเรียนสู่ ประชาคมอาเซียน (ของ สพฐ.)	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของ สพฐ.	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของโรงเรียนระดับประถมศึกษา	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา
ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสู่ความเป็นอาเซียน			
1.1 กำหนดมาตรฐานการศึกษาให้ สอดคล้องกับความเป็นประชาคม อาเซียน	- ร้อยละของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาที่ผ่านการประเมิน คุณภาพการประเมินตามเกณฑ์ มาตรฐานของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา	- ร้อยละของสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมายจัดการศึกษาอย่างมี คุณภาพ	- จำนวนหลักสูตรที่มี มาตรฐานสากล
1.2 บูรณาการหลักสูตรความเป็น ประชาคมอาเซียนเข้าไปในกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม	- รูปแบบการสอนสังคมศึกษา พัฒนาเศรษฐศาสตร์ที่มีคุณภาพที่มี คุณภาพ จำนวน 1 ชุด - สพฐ.มีแนวทางการพัฒนากลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษาเน้น สาระ		
1.3 จัดทำรายวิชาความเป็นประชาคม อาเซียน เป็นสาระเพิ่มเติมใน หลักสูตรสถานศึกษา	- ร้อยละ 100 ของสถานศึกษาได้รับ เอกสารสื่อการเรียนรู้ เกี่ยวกับ ประชาคมอาเซียน		

ตาราง 1 (ต่อ)

ยุทธศาสตร์ในพัฒนาโรงเรียนสู่ ประชาคมอาเซียน (ของ สพฐ.)	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของ สพฐ.	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของโรงเรียนระดับประถมศึกษา	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา
ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสู่ความเป็นอาเซียน			
1.4 จัดทำหลักสูตรภาษาที่ใช้ใน ประชาคมอาเซียนเป็นภาษาที่สาม	- หลักสูตรสถานศึกษาได้รับการ พัฒนาการจัดการเรียนรู้ สื่อการ เรียนรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน		
1.5 กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียน เพื่อเข้าสู่ประชาคม อาเซียน		- ร้อยละของผู้เรียนที่มีคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตร กำหนด	
ยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถทางด้านภาษา และเจตคติในการจัดการศึกษาสู่ประชาคมอาเซียนแก่ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา			
2.1 สร้างความตระหนักและเจตคติที่ดี แก่ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการ ศึกษาในการจัดการศึกษาสู่ประชาคม อาเซียน	- ร้อยละของบุคลากรแกนนำและครู กลุ่มเป้าหมายมีความตระหนักใน การขับเคลื่อนและกำหนดแนว ปฏิบัติเกี่ยวกับอาเซียน		
2.2 ส่งเสริมและพัฒนาให้ครูและ บุคลากรทางการศึกษา มี ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ และภาษาที่ใช้ในประชาคมอาเซียน	- ร้อยละ 100 ของครูกลุ่มเป้าหมาย ได้รับการอบรมความรู้ ทักษะภาษา และการสอน		

ตาราง 1 (ต่อ)

ยุทธศาสตร์ในพัฒนาโรงเรียนสู่ ประชาคมอาเซียน (ของ สพฐ.)	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของ สพฐ.	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของโรงเรียนระดับประถมศึกษา	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา
เป็นภาษาที่สองและภาษาที่สาม ตามลำดับ	- สร้างเครือข่ายผู้สอน ภาษาต่างประเทศที่สองระหว่าง กลุ่มประเทศอาเซียนโดยอาศัย กิจกรรมค่ายภาษา		
2.3 พัฒนาครูให้มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ด้าน ภาษาต่างประเทศเพื่อยกระดับ ความสามารถด้านภาษาของผู้เรียน	- การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะ ภาษาในลักษณะค่ายภาษาและ วัฒนธรรมร่วมกับเยาวชนและ ครูผู้สอนจากกลุ่มประเทศอาเซียน - ร้อยละ 80 ของครูสอน ภาษาอังกฤษตรงวุฒิมีทักษะ ภาษาอังกฤษและความสามารถในการ สอนเพิ่มขึ้น - ร้อยละ 70 ของครูสอน ภาษาอังกฤษไม่ตรงวุฒิมีทักษะ ภาษาอังกฤษและความสามารถในการ สอนเพิ่มขึ้น	- ร้อยละของครูและบุคลากร ทางการศึกษาได้รับการเตรียม ความพร้อมด้านภาษา สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของ ประเทศอาเซียนเพื่อเข้าสู่ประชาคม อาเซียน	- ร้อยละของครูที่มีความสามารถ ในการจัดการเรียนการสอน ระดับชาติ

ตาราง 1 (ต่อ)

ยุทธศาสตร์ในพัฒนาโรงเรียนสู่ ประชาคมอาเซียน (ของ สพฐ.)	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของ สพฐ.	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของโรงเรียนระดับประถมศึกษา	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา
2.4 ส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนมี ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ และภาษาที่สอง	<ul style="list-style-type: none"> - มีสื่อระบบ Interactive Learning System ใช้ในโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ระดับละ 1 ชุด - การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะภาษาในลักษณะค่ายภาษาและวัฒนธรรมร่วมกับเยาวชนและครูสอนจากกลุ่มประเทศอาเซียน 	<ul style="list-style-type: none"> - ร้อยละของนักเรียนใช้ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาต่างประเทศอื่นๆ ในการสื่อสารได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - จำนวนกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศที่สองในระดับมัธยมศึกษา
2.5 ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มี ความสามารถในการใช้ภาษาที่ใช้ใน ประชาคมอาเซียนเป็นภาษาที่สาม	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างเครือข่ายผู้สอนภาษาต่างประเทศที่สองระหว่างกลุ่มประเทศอาเซียนโดยอาศัยกิจกรรมค่ายภาษา - ร้อยละ 90 ของนักเรียนที่เข้าค่ายภาษาและวัฒนธรรม มีความรู้ความสามารถด้านภาษาและเข้าใจวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น 		

ตาราง 1 (ต่อ)

ยุทธศาสตร์ในพัฒนาโรงเรียนสู่ ประชาคมอาเซียน (ของ สพฐ.)	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของ สพฐ.	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของโรงเรียนระดับประถมศึกษา	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา
ยุทธศาสตร์ที่ 3 บริหารจัดการโดยใช้เครือข่าย			
3.1 ส่งเสริมให้โรงเรียนมีเครือข่าย ร่วมพัฒนาในประชาคมอาเซียน	- ร้อยละ 100 ของโรงเรียน กลุ่มเป้าหมายมีความเข้มแข็ง เป็น โรงเรียนต้นแบบ และแหล่งการ เรียนรู้เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน - ความร่วมมือในการพัฒนาและ ส่งเสริมการเรียนการสอน ภาษาต่างประเทศที่สองจากองค์กร เจ้าของภาษา	- จำนวนโรงเรียนที่มีเครือข่ายร่วม พัฒนาทั้งระดับท้องถิ่น ระดับ ภูมิภาค ระดับประเทศ และระดับ ต่างประเทศ	- ร้อยละของกิจกรรมที่จัดให้ นักเรียนและครูได้แลกเปลี่ยนกับ สถานศึกษาอื่นทั้งในประเทศและ ต่างประเทศ
3.2 จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้ง ในด้านการจัดการเรียนรู้ นวัตกรรม หรือกิจกรรมใหม่ๆ ในเครือข่าย ประชาคมอาเซียน	- ร้อยละ 100 ของบุคลากร กลุ่มเป้าหมายได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ นวัตกรรมหรือกิจกรรมใหม่ๆ	- จำนวนกิจกรรมการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทรัพยากรและภูมิปัญญาระหว่าง เครือข่ายโรงเรียนร่วมพัฒนา	
3.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าร่วมโครงการ นักเรียนแลกเปลี่ยนในเครือข่ายกลุ่ม ประชาคมอาเซียน	- ร้อยละ 80 ของผู้เข้าร่วมโครงการ ค่ายเยาวชนอาเซียน มีความเข้าใจ ด้านวัฒนธรรมและด้านการศึกษา และด้านอื่นๆ ระหว่างกันดีขึ้น	- ร้อยละของนักเรียนที่เข้าร่วม กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคล อื่นทั้งในและต่างประเทศ	

ตาราง 1 (ต่อ)

ยุทธศาสตร์ในพัฒนาโรงเรียนสู่ ประชาคมอาเซียน (ของ สพฐ.)	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของ สพฐ.	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของโรงเรียนระดับประถมศึกษา	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา
3.4 ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการ ศึกษาได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้าน วิชาการกับเครือข่ายประชาคม อาเซียน	- การจัดเวทีวิชาการเพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครู บุคลากรทางการศึกษา และ การศึกษาดูงานในต่างประเทศ		- ร้อยละของครูที่มีความสามารถมี การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการ จัดการเรียนการสอนทั้งในระดับ โรงเรียนและระดับเครือข่าย
3.5 จัดให้ครูและผู้เรียนได้ทัศนศึกษา ในประเทศที่เป็นประชาคมอาเซียน	- ร้อยละ 100 ของบุคลากร กลุ่มเป้าหมายที่มีความรู้ ความ เข้าใจ ประสพการณ์และมุมมองใน การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน สังคมศึกษา ด้านความรู้ความเข้าใจ เชิงเศรษฐศาสตร์ - ร้อยละ 75 ของครูและบุคลากรที่มี ความเป็นเลิศด้านวิชาการที่ไป ศึกษาดูงานสามารถนำความรู้ที่ ได้รับไปประยุกต์ปรับใช้ในโรงเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	- จำนวนกิจกรรมการศึกษาดูงาน กับโรงเรียน	

ตาราง 1 (ต่อ)

ยุทธศาสตร์ในพัฒนาโรงเรียนสู่ ประชาคมอาเซียน (ของ สพฐ.)	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของ สพฐ.	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของโรงเรียนระดับประถมศึกษา	ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา
ยุทธศาสตร์ที่ 4 ส่งเสริมและพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี			
4.1 พัฒนาระบบสารสนเทศบนสื่อ ออนไลน์ ให้ครอบคลุมความรู้เกี่ยวกับ เครือข่ายประชาคมอาเซียน	- จำนวนนวัตกรรมที่เกี่ยวกับการ เตรียมความพร้อมสู่ประชาคม อาเซียน - จำนวนสื่อและเอกสารในการ เตรียมความพร้อมสู่ประชาคม อาเซียน		
4.2 ส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับ เครือข่ายประชาคมอาเซียน ทั้งใน รูปแบบเอกสาร ทัศนคติ และสื่อ มัลติมีเดียอย่างหลากหลาย	- มีชุมชนการเรียนรู้เวทีวิชาการ ทางเว็บไซต์และ Social Network 1 แหล่ง	- ร้อยละของการมีระบบข้อมูล สารสนเทศ และสื่อการเรียนรู้ใช้ใน การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาคม อาเซียน	- จำนวนแหล่งเรียนรู้ สื่อ เทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมที่ เอื้อต่อการเรียนรู้
4.3 จัดให้มีรายการโทรทัศน์ที่แนะนำ เกี่ยวกับประชาคมอาเซียน			
4.4 ประสานความร่วมมือกับ ภาคเอกชนในการจัดทำแหล่งเรียนรู้ ออนไลน์เพื่อพัฒนาผู้เรียนและการ จัดการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน			

จากตารางความเชื่อมโยงตัวบ่งชี้ความสำเร็จของแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและตัวบ่งชี้ความสำเร็จของโรงเรียนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยทำเป็นกรอบตัวบ่งชี้ซึ่งตัวบ่งชี้บางตัวทาง สพฐ. และทางโรงเรียนยังไม่มีตัวบ่งชี้ในเรื่องนั้นๆ ผู้วิจัยจึงจะนำกรอบตัวบ่งชี้นี้ไปทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้ตัวบ่งชี้ความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

7. แนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

การบริหารจัดการพัฒนาการเรียนรู้อุ้ประชาคมอาเซียน ให้บรรลุเป้าหมายสถานศึกษาควรมีแนวทางการดำเนินงานและจัดการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553 : 15) ดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการ ผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบการพัฒนาการเรียนรู้อุ้ประชาคมอาเซียน และผู้แทนจากหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน
2. ประชุมคณะกรรมการเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในการดำเนินงานตลอดแนว พร้อมวางแผนกำหนดกิจกรรม/ปฏิทินการดำเนินงาน
3. ส่งเสริม สนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงาน เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุ ครุภัณฑ์ เอกสาร เป็นต้น
4. วางแผนพัฒนาครู บุคลากร และผู้เกี่ยวข้องให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. จัดตั้งเครือข่ายในสถานศึกษาให้มีผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น นายอำเภอ ผู้แทนฝ่ายวัฒนธรรม ผู้แทนสำนักงานเทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น
6. กำหนดให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การดำเนินงานพัฒนาการเรียนรู้อุ้ประชาคมอาเซียนเป็นประจำทุกปี โดยกำหนดให้มีกิจกรรมประกวด แข่งขัน อันแสดงให้เห็นถึงความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน
7. กำหนดให้มีการนิเทศภายในสถานศึกษาตามอย่างเป็นระบบ
8. สนับสนุนให้ครู และบุคลากรในสถานศึกษาเป็นสมาชิกสมาคม ชมรมครูอาเซียนทั้งในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติ
9. มีการสรุปและรายงานผลการดำเนินงาน พร้อมประชาสัมพันธ์การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในรูปแบบที่หลากหลาย

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเครื่องมือและตัวบ่งชี้

1. ความหมายของตัวบ่งชี้

ตัวบ่งชี้ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Indicator ซึ่งในภาษาไทยมีการใช้กันอยู่หลายคำ เช่น ดัชนี ตัวชี้ ตัวชี้วัด ตัวบ่งชี้ และเครื่องมือวัด ซึ่งตัวชี้วัดหรือตัวบ่งชี้ตามพจนานุกรม Webster Dictionary ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นสิ่งที่บ่งชี้หรือสิ่งที่ชี้บอกสิ่งใดสิ่งหนึ่งทีอาจจะมีมากกว่าหรือน้อยกว่าความเป็นจริงได้บ้าง ส่วนพจนานุกรมของ Oxford Dictionary ได้ให้ความหมายของตัวบ่งชี้ คือ สิ่งที่บ่งชี้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ในการเลือกนำคำต่าง ๆ เหล่านี้มาใช้มีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความต้องการและการเลือกใช้ของแต่ละบุคคล ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอใช้คำว่า ตัวบ่งชี้

สำหรับความหมายของตัวบ่งชี้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

จอห์นสโตน (Johnstone, 1981 : 32) กล่าวว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง สารสนเทศที่บ่งบอกปริมาณเชิงสัมพันธ์หรือสภาวะของสิ่งที่มุ่งวัดในเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยไม่จำเป็นต้องบ่งบอกสภาวะที่จิตใจหรือชัดเจน แต่บ่งบอกหรือสะท้อนภาพของสถานการณ์ที่เราสนใจเข้าไปตรวจสอบอย่างกว้าง ๆ หรือให้ภาพเชิงสรุปโดยทั่วไป ซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ในอนาคต

อุทุมพร จามรมาน (2544 : 5) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง สิ่งที่ยกข้อมูลที่นำมาใช้เพื่อให้เห็นอะไรบางอย่าง เช่น ตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ตัวบ่งชี้คุณภาพผลผลิต ตัวบ่งชี้ประสิทธิผลของโครงการ ตัวบ่งชี้ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ขององค์กรกับแผนชาติ ตัวบ่งชี้ความชัดเจนของแนวคิด หรือตัวบ่งชี้ความคุ้มค่าของการลงทุน เป็นต้น

ศิริชัย กาญจนวาสี (2550 : 82) ให้ความหมายของไว้ว่า หมายถึง ตัวประกอบตัวแปรหรือค่าที่สังเกตได้ ซึ่งใช้ชี้วัดบอกสถานภาพหรือสะท้อนลักษณะการดำเนินงานหรือผลการดำเนินงาน

นางลักษณ์ วิรัชชัย (2551 : 6-7) ได้สรุปความหมายของตัวบ่งชี้ไว้ว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง ตัวแปรประกอบหรือองค์ประกอบที่มีค่าแสดงถึงลักษณะหรือปริมาณของสภาพที่ต้องการศึกษา ณ จุดเวลาหรือช่วงเวลาหนึ่ง ค่าของตัวบ่งชี้แสดง / ระบุ / บ่งบอกถึงสภาพที่ต้องการศึกษาเป็นองค์รวมอย่างกว้าง ๆ แต่มีความชัดเจนเพียงพอที่จะใช้ในการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อประเมินสภาพที่ต้องการศึกษาได้และใช้ในการเปรียบเทียบระหว่างจุดเวลา/ช่วงเวลา ที่ต่างกันเพื่อให้ทราบถึงความเปลี่ยนแปลงของสภาพที่ต้องการศึกษา

สรุปได้ว่า ตัวบ่งชี้ หมายถึง สิ่งที่ยกสถานภาพ หรือสภาวะในเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเพื่อบ่งบอกถึงสิ่งที่เราต้องการวัด โดยการนำเอาข้อมูล ตัวแปรมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2. ประเภทของตัวบ่งชี้

จอห์นสโตน (Johnstone, 1981 อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2551 : 7-8) ได้จำแนกประเภทของตัวบ่งชี้ได้ 7 แบบ ดังนี้

1. การจัดแยกประเภทตามทฤษฎีระบบ แบ่งได้ 3 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้ด้านปัจจัย (Input Indicators) ตัวบ่งชี้ด้านกระบวนการ (Process Indicators) และตัวบ่งชี้ด้านผลผลิต (Output Indicators)

2. การจัดแยกประเภทตามลักษณะนิยามของตัวบ่งชี้ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้แบบอัตนัย (subjective indicators) และตัวบ่งชี้แบบปรนัย (Objective indicator)

3. การจัดแยกประเภทตามวิธีการสร้าง แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้ตัวแทน (representative indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่สร้างขึ้นจากตัวแปรเพียงตัวเดียวให้เป็นตัวแทนตัวแปรอื่น ๆ ตัวบ่งชี้แยก (Disaggregative Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่มีสถานะคล้ายกับตัวแปร หรือตัวบ่งชี้ย่อย โดยที่ตัวบ่งชี้ย่อยแต่ละตัวเป็นอิสระต่อกัน และบ่งชี้ลักษณะ หรือปริมาณของสภาพที่ต้องการศึกษาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียว การที่จะบ่งชี้สภาพองค์รวมจะต้องใช้ตัวบ่งชี้ย่อยทุกตัวรวมกันทั้งหมด ตัวบ่งชี้ประกอบ (Composite Indicators) เป็นตัวบ่งชี้ที่เกิดจากการรวมตัวแปรหลาย ๆ ตัวเข้าด้วยกัน โดยให้น้ำหนักความสำคัญของตัวแปรตามที่แท้จริง

4. การจัดแยกประเภทตามลักษณะตัวแปรที่ใช้สร้างตัวบ่งชี้ การจัดวิธีนี้แยกประเภทที่สำคัญได้ 3 วิธี วิธีแรก คือ การจัดแยกประเภทตัวบ่งชี้การศึกษาตามระดับการวัดของตัวแปร วิธีนี้จัดแยกได้เป็น 4 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้นามบัญญัติ (Nominal Indicators) ตัวบ่งชี้เรียงอันดับ (Ordinal Indicators) ตัวบ่งชี้ช่วง (Interval Indicators) และ ตัวบ่งชี้อัตราส่วน (Ratio Indicators) วิธีที่สอง คือ การจัดแยกประเภทตัวบ่งชี้การศึกษาตามประเภทของตัวแปร วิธีนี้จัดแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้สต็อก (Stock Indicators) และตัวบ่งชี้การเคลื่อนไหว (Flows Indicators) วิธีที่สาม คือ การจัดแยกประเภทตามคุณสมบัติทางสถิติของตัวแปร วิธีนี้จัดแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้เกี่ยวกับการแจกแจง (Distributive Indicators) และตัวบ่งชี้ไม่เกี่ยวกับการแจกแจง (Non-distributive Indicators)

5. การจัดแยกประเภทตามลักษณะค่าของตัวบ่งชี้ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้สมบูรณ์ (Absolute Indicators) หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ค่าของตัวบ่งชี้บอกปริมาณที่แท้จริง และมีความหมายในตัวเอง คือ ตัวบ่งชี้สัมพัทธ์ หรือตัวบ่งชี้อัตราส่วน (Relative or Ratio Indicators) หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ค่าของตัวบ่งชี้เป็นปริมาณเทียบกับค่าอื่น ๆ

6. การจัดแยกประเภทตามฐานการเปรียบเทียบในการแปลความหมาย แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้อิงกลุ่ม (Norm-referenced Indicators) ตัวบ่งชี้อิงเกณฑ์ (Criterion-referenced Indicators) และตัวบ่งชี้อิงตน (Self-referenced Indicators)

7. การจัดแยกประเภทตามลักษณะการใช้ตัวบ่งชี้ แบ่งตามการใช้ตัวบ่งชี้ในการวิจัยได้เป็น / ประเภท คือ ตัวบ่งชี้แสดงความหมาย (Expressive Indicators) และตัวบ่งชี้ทำนาย (Predictive Indicators) และแบ่งตามการใช้ตัวบ่งชี้ในการกำกับโครงการได้เป็น 2 ประเภท คือ ตัวบ่งชี้ผลการปฏิบัติ (Performance Indicator) และตัวบ่งชี้ตามข้อกำหนด (Compliance Indicator)

จากการแบ่งประเภทดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ประเภทของตัวบ่งชี้ สามารถแบ่งออกได้หลายประเภทและมีความใกล้เคียงกัน ซึ่งการนำไปใช้งานจะขึ้นอยู่กับผู้ใช้งานนำไปใช้ในวัตถุประสงค์ใด

3. ลักษณะที่สำคัญของตัวบ่งชี้ที่ดี

ลักษณะที่สำคัญของตัวบ่งชี้ที่ดีนั้น มีผู้ศึกษาและกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

จอห์นสโตน (Johnstone, 1981 อ้างถึงใน สุรพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธิ, 2547 : 22)

1. ตัวบ่งชี้ที่นำมาใช้ในด้านสังคมศาสตร์ อาจไม่จำเป็นต้องบ่งชี้ได้อย่างแม่นยำร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่สามารถช่วยชี้ให้เห็นสภาพ หรือสภาพการณ์ที่ต้องการตรวจสอบได้อย่างกว้างๆ

2. ตัวบ่งชี้มีความแตกต่างจากตัวแปร ในแง่ที่ว่าตัวบ่งชี้เป็นการรวมตัวแปรหลายๆ ตัวที่มีความสัมพันธ์เข้าด้วยกัน ทำให้ได้ภาพของระบบในแง่มุมใหม่ที่สามารถอธิบายได้ โดยที่ตัวบ่งชี้บ่งบอกถึงภาพสรุป หรือสิ่งที่มุ่งวัดในลักษณะกว้างๆ มากกว่าที่เฉพาะเจาะจงในรายละเอียดส่วนย่อย

3. ตัวบ่งชี้จะต้องกำหนดเป็นปริมาณหรือตีค่าเป็นตัวเลขได้ มิใช่เป็นการบรรยายข้อความในการตีความหมายของค่าตัวเลขของตัวบ่งชี้ ต้องนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ จึงจะสามารถบอกได้ว่าตัวเลขที่ได้มีค่าสูงหรือต่ำ ดังนั้นในการสร้างเกณฑ์เพื่อแปลความหมายของตัวบ่งชี้ต้องมีความชัดเจน

4. ค่าของตัวบ่งชี้เป็นค่าชั่วคราว มีค่าคงที่ ณ จุดนั้น ช่วงเวลานั้น แต่เมื่อเวลาเปลี่ยนไปค่าตัวบ่งชี้ก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ บางค่าอาจใช้ได้แค่ 1 เดือน หรือ 1 ปี บางค่าอาจใช้ได้ถึง - เดือน หรือ 5 ปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่นำมาใช้ในการตรวจสอบหรือเป็นเกณฑ์ ดังนั้นค่าของตัวบ่งชี้จึงสามารถบอกถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่เปลี่ยนไป ซึ่งอาจเป็นบวกหรือลบก็ได้และยังสามารถเปรียบเทียบค่าตัวบ่งชี้ในแต่ละสถานการณ์ในช่วงเวลาเดียวกันได้ด้วย

5. ตัวบ่งชี้เป็นหน่วยพื้นฐานในการพัฒนาทฤษฎี โดยการรวมตัวแปรเพื่อสร้างเป็นตัวบ่งชี้แล้วนำไปอธิบายทฤษฎีในงานวิจัยต่างๆ ซึ่งมีความเหมาะสมในการนำเสนอแนวคิดได้ดีกว่าการใช้ตัวแปรเดียว

สุรพงศ์ เอื้อศิริพรฤทธิ (2547 : 22) อธิบายว่าลักษณะที่สำคัญของตัวบ่งชี้ต้องประกอบด้วย รายละเอียดดังนี้

ข้อมูลใดๆ ก็ได้

1. ต้องมีนัยเชิงปริมาณ โดยอาจจะไม่จำเป็นที่จะต้องระบุเป็นตัวเลขหรือสถิติ
2. ต้องเสนอข้อมูลที่ฟังประสงค์ทั้งหมดให้ปรากฏชัดเจน
3. ต้องให้ความกระจ่างและข้อเท็จจริงทั้งหมดแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง
4. ต้องมีลักษณะเป็นเครื่องมือที่สามารถจำแนกแยกแยะ ประเมินผล หรือเสนอวิสัยทัศน์ตลอดจนความมุ่งหมายใหม่ ๆ ได้

4. คุณสมบัติที่ดีของตัวบ่งชี้

ตัวบ่งชี้ที่ดีควรมีคุณสมบัติดังนี้

สุรพงษ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์ (2547 : 23) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของตัวบ่งชี้ที่ดีไว้คือ

1. ความเป็นกลาง (Neutrality) หมายถึง ความไม่ลำเอียงของตัวบ่งชี้ ยกตัวอย่างเช่น ตัวบ่งชี้ผลิตภาพของแรงงาน (Labor Productivity) ซึ่งวัดด้วยอัตราส่วนระหว่างรายได้ต่อค่าใช้จ่ายแรงงาน เมื่อนำตัวบ่งชี้ไปใช้ในหน่วยงาน ประเภทผลิตและประเภทบริการจะทำให้ขาดความเป็นกลาง เพราะการปฏิบัติงานประเภทบริการนั้นต้องใช้บุคลากรจำนวนมาก ส่วนการปฏิบัติงานประเภทการผลิตใช้เครื่องจักรกลมากกว่าแรงงาน

2. ความเป็นวัตถุวิสัย (Objectivity) หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับค่าของตัวบ่งชี้ มิได้เกิดจากการคิดเอาเองของผู้วิจัย แต่ขึ้นอยู่กับสถานะที่เป็นอยู่หรือเป็นรูปธรรม มีความไวต่อความแตกต่างๆ หมายถึง ความสามารถของตัวบ่งชี้ที่จะวัดความแตกต่างระหว่างหน่วยวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง

3. ความไวต่อความแตกต่าง (Sensitivity) หมายถึง ความสามารถของตัวบ่งชี้ที่จะวัดความแตกต่างระหว่างหน่วยวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง

4. ค่าของมาตรวัดหรือตัวบ่งชี้ที่ดีควรมีความหมาย หรือตีความได้อย่างสะดวก (Meaningfulness & Interpretability) กล่าวคือ ค่าของมาตรวัดควรมีจุดสูงสุดและต่ำสุดที่ง่ายต่อความเข้าใจ เช่น มีค่าอยู่ระหว่าง 0 ถึง 10 หรือระหว่าง 0 ถึง 100 ค่าของตัวบ่งชี้ที่ได้จากการวัดหากอยู่ที่ 60 จะตีความได้ว่าสูงกว่าค่าเฉลี่ย (50) เพียงเล็กน้อย แต่หากค่าของมาตรวัดและตัวบ่งชี้ไม่มีค่าสูงสุด (หรือต่ำสุด) ที่แน่นอน เช่น วัดออกมาแล้วได้ 50 หรือ 120 ก็ไม่ทราบว่าจะตีความได้อย่างไร

5. ความถูกต้องในเนื้อหาของตัวบ่งชี้ที่นำมาใช้ (Content validity) ในการศึกษาหรือพัฒนาตัวบ่งชี้ จะต้องศึกษาให้แน่ชัดว่าเนื้อหาในเรื่องที่ศึกษานั้นๆ คืออะไร ตัวบ่งชี้ที่ดีต้องมีความถูกต้องในเนื้อหาที่ต้องการวัด

ศิริชัย กาญจนวาสี (2550) กล่าวถึงคุณสมบัติของตัวบ่งชี้ที่ดีว่ามีคุณสมบัติที่สำคัญดังนี้

1. ความตรง (Validity) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องบ่งชี้ได้ตามคุณลักษณะที่ต้องการวัดได้อย่างถูกต้องแม่นยำ ซึ่งมีลักษณะสำคัญ มีความตรงประเด็น (Relevant) คือ ตัวบ่งชี้ต้องชี้วัดได้ตรงประเด็น มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับคุณลักษณะที่มุ่งวัด เช่น GPA ใช้เป็นตัวบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยทั่วไป และมีความเป็นตัวแทน (Representative) คือ ตัวบ่งชี้จะต้องมีความเป็นตัวแทนคุณลักษณะที่มุ่งวัดหรือมีมุมมองที่ครอบคลุมองค์ประกอบที่สำคัญของคุณลักษณะที่มุ่งวัดอย่างครบถ้วน เช่น อุณหภูมิร่างกายเป็นตัวบ่งชี้สภาวะการมีไข้ของผู้ป่วย

2. ความเที่ยง (Reliability) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องบ่งชี้คุณลักษณะที่มุ่งวัดได้ อย่างน่าเชื่อถือ คงเส้นคงวา หรือบ่งชี้ได้คงที่เมื่อทำการวัดซ้ำในช่วงเวลาเดียวกัน ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ มีความเป็นปรนัย (Objectivity) หมายถึง ตัวบ่งชี้ต้องชี้วัดได้อย่างเป็นปรนัย การตัดสินใจเกี่ยวกับค่าของตัวบ่งชี้ควรขึ้นอยู่กับสภาวะที่เป็นอยู่หรือคุณสมบัติของสิ่งนั้นมากกว่าที่จะขึ้นอยู่กับความรู้สึกตามอัตวิสัย และมีความคลาดเคลื่อนต่ำ (Minimum Error) หมายถึง ตัวบ่งชี้ต้องชี้วัดได้อย่างมีความคลาดเคลื่อนต่ำ ค่าที่ได้จะต้องมาจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

3. ความเป็นกลาง (Neutrality) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องบ่งชี้ด้วยความเป็นกลาง ปราศจากความลำเอียง (Bias) ไม่โน้มเอียงเข้าหาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ชี้นำโดยการเน้นการบ่งชี้เฉพาะ ลักษณะความสำเร็จหรือความล้มเหลวหรือความไม่ยุติธรรม

4. ความไว (Sensitivity) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องมีความไวต่อคุณลักษณะที่มุ่งวัด สามารถแสดงความผันแปรหรือความแตกต่างระหว่างหน่วยวิเคราะห์ได้อย่างชัดเจน โดยตัวบ่งชี้จะต้องมีมาตรและหน่วยวัดที่มีความละเอียดเพียงพอ

5. สะดวกในการนำไปใช้ (Practicality) ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องสะดวกในการนำไปใช้ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ คือ เก็บข้อมูลง่าย (Availability) หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ดีจะต้องสามารถนำไปใช้วัดหรือเก็บข้อมูลได้สะดวก สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจากการตรวจ นับ วัด หรือสังเกตได้ง่าย และแปลความหมายง่าย (Interpretability) หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ดีควรให้การวัดที่มีจุดสูงสุดและต่ำสุด เข้าใจง่ายและสามารถสร้างเกณฑ์ตัดสินคุณภาพได้ง่าย

5. การสร้างและการพัฒนาตัวบ่งชี้

กระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้มีขั้นตอนคล้ายกับขั้นตอนในกระบวนการวัดตัวแปร แต่มีขั้นตอนเพิ่มมากขึ้นในส่วนที่เกี่ยวกับการรวมตัวแปรเข้าเป็นตัวบ่งชี้ และการตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น ขั้นตอนในกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่นักวิชาการกำหนดไว้มีลักษณะคล้ายคลึงกัน มีส่วนแตกต่างกันในบางขั้นตอน (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2551 : 8-15) สามารถสรุปรวมเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการพัฒนาตัวบ่งชี้รวม 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives)

ขั้นตอนแรกของการพัฒนาตัวบ่งชี้ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตัวบ่งชี้ นักประเมินต้องกำหนดล่วงหน้าว่าจะนำตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ประโยชน์ใน

เรื่องอะไร และอย่างไร วัตถุประสงค์สำคัญในการพัฒนาตัวบ่งชี้ คือ เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นให้ได้ตัวบ่งชี้ที่จะนำไปใช้ประโยชน์

2. การนิยามตัวบ่งชี้ (Indicator Definition)

หลังจากการกำหนดวัตถุประสงค์ในการพัฒนาตัวบ่งชี้ งานสำคัญชิ้นแรกในกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ คือ การกำหนดนิยามตัวบ่งชี้ เพราะนิยามตัวบ่งชี้ที่กำหนดขึ้นนั้นจะเป็นตัวชี้นำวิธีการที่จะต้องใช้ในขั้นตอนต่อไปของกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ เนื่องจากตัวบ่งชี้ หมายถึง องค์ประกอบที่ประกอบด้วยตัวแปรย่อย ๆ รวมกันเพื่อแสดงสารสนเทศ หรือคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการบ่งชี้ ดังนั้นในขั้นตอนการนิยามตัวบ่งชี้ นอกจากจะเป็นการกำหนดนิยามในลักษณะเดียวกับการนิยามตัวแปรในการวิจัยทั่วไปแล้ว นักประเมินต้องกำหนดด้วยว่าตัวบ่งชี้ประกอบด้วยตัวแปรย่อยอะไร และรวมตัวแปรย่อยเป็นตัวบ่งชี้ได้อย่างไร มีนักวิชาการได้แยกการนิยามตัวบ่งชี้เป็น 2 ส่วน ส่วนแรก คือ การกำหนดกรอบความคิด หรือการสร้างสัจกับ (Conceptualization) เป็นการให้ความหมายคุณลักษณะของสิ่งที่ต้องการบ่งชี้ โดยการกำหนด รูปแบบหรือโมเดลแนวคิด (Conceptual model) ของสิ่งที่ต้องการบ่งชี้ก่อนว่ามีส่วนประกอบแยกย่อยเป็นกี่มิติ (Dimension) และกำหนดว่าแต่ละมิติประกอบด้วยสัจกับ (Concept) อะไรบ้าง ส่วนที่สองยังแยกได้เป็นสองส่วนย่อย คือ การพัฒนาตัวแปรส่วนประกอบหรือตัวแปรย่อย (Development of Component Measures) และการสร้างและกำหนดมาตรฐาน (Construction and Scaling) การนิยามในส่วนนี้ เป็นการกำหนดนิยามปฏิบัติการตัวแปรย่อยตามโมเดลแนวคิด และการกำหนดวิธีการรวมตัวแปรย่อยเข้าเป็นตัวบ่งชี้

ในขั้นตอนการนิยามตัวบ่งชี้นี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพราะเป็นขั้นที่เป็นเหมือนแผนการดำเนินการขั้นต่อไป (วิลาวัลย์ มาคัม, 2549)

วิธีที่ 1 การพัฒนาตัวบ่งชี้การศึกษาโดยการนิยามเชิงปฏิบัติการ (Pragmatic Reduction) เป็นวิธีการนิยามที่ใช้ในกรณีที่มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรย่อยที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ไว้พร้อมแล้ว มีฐานข้อมูลหรือมีการสร้างตัวแปรประกอบจากตัวแปรย่อย ๆ หลาย ๆ ตัวไว้แล้ว ผู้พัฒนาเพียงพิจารณาคัดเลือกตัวแปรจากฐานข้อมูลที่มีอยู่ นำมาพัฒนาตัวบ่งชี้โดยกำหนดวิธีการรวมตัวแปรย่อยและกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรย่อย วิธีการนิยามตัวบ่งชี้วิธีนี้อาศัยการตัดสินใจและประสบการณ์ของผู้พัฒนาตัวบ่งชี้เท่านั้น ซึ่งอาจทำให้ได้นิยามที่ลำเอียง เพราะไม่มีการอ้างอิงทฤษฎีหรือตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่อย่างใด จึงเป็นการนิยามที่มีจุดอ่อนมากที่สุดเมื่อเทียบกับแบบอื่น และไม่ค่อยมีผู้นิยมใช้ ถ้าจำเป็นต้องใช้ ผู้พัฒนาควรพยายามปรับปรุงจุดอ่อน โดยใช้การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร หรือการใช้กรอบทฤษฎี ประกอบกับวิจารณ์ญาณในการเลือกตัวแปร

วิธีที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้โดยการนิยามตามทฤษฎี (Theoretical Definition) เป็นการที่ผู้พัฒนาใช้ทฤษฎีรองรับสนับสนุนการตัดสินใจ ใช้วิจารณ์ญาณน้อยกว่าการนิยามแบบอื่น เป็นวิธีที่ผู้พัฒนากำหนดตัวแปรและให้ค่าน้ำหนักของตัวแปรที่ใช้ในการพัฒนาตัวบ่งชี้

จากทฤษฎี แล้วใช้วิธีการรวมตัวแปรที่เป็นตัวบ่งชี้ด้วยวิธีการรวมทางเลขคณิต ซึ่งการนิยามวิธีนี้อาจทำได้ 2 แบบ คือ แบบที่ 1 ใช้ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยเป็นพื้นฐานสนับสนุนทั้งหมด ตั้งแต่การกำหนดตัวแปรย่อย การกำหนดวิธีการรวมตัวแปร การกำหนดน้ำหนักตัวแปร ผู้พัฒนาใช้โมเดลหรือสูตรในการสร้างตัวบ่งชี้ตามที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วทั้งหมด และแบบที่ 2 ใช้ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยเป็นพื้นฐานสนับสนุนในการคัดเลือกตัวแปรย่อยและการกำหนดวิธีการรวมตัวแปรเท่านั้น ส่วนขั้นตอนในการกำหนดน้ำหนักตัวแปรแต่ละตัว ผู้พัฒนาใช้ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญประกอบการตัดสินใจ ซึ่งวิธีนี้ใช้ในกรณีที่ยังไม่มีผู้ใดกำหนดสูตรหรือตัวบ่งชี้ไว้ก่อน

วิธีที่ 3 การพัฒนาตัวบ่งชี้การศึกษาโดยการนิยามตามข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Definition) เป็นลักษณะการนิยามที่ใกล้เคียงกับการนิยามตามทฤษฎี เพราะเป็นการนิยามที่ผู้พัฒนา กำหนดว่าตัวบ่งชี้ประกอบด้วยตัวแปรย่อยอะไร และกำหนดรูปแบบวิธีการรวบรวมตัวแปรให้ได้ตัวบ่งชี้ โดยใช้ทฤษฎีและเอกสารทางวิชาการหรืองานวิจัยเป็นพื้นฐาน แต่การกำหนดน้ำหนักตัวแปรแต่ละตัวที่จะนำมารวมกันในการพัฒนาตัวบ่งชี้ นั้นอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นวิธีการนิยามที่มีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับใช้กัน

เมื่อพิจารณาถึงวิธีการนิยามตัวบ่งชี้ทั้ง 3 วิธีดังกล่าวข้างต้นเปรียบเทียบกับวิธีการนิยามตัวแปร 2 วิธีที่ใช้ในการวิจัยทั่วไป จะเห็นได้ว่า วิธีการนิยามตัวบ่งชี้ทั้ง 3 วิธีให้ความสำคัญกับการนิยามระดับนามธรรมตามทฤษฎีหรือการนิยามที่มีทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยเป็นพื้นฐานในการนิยาม โดยเฉพาะการนิยามตัวบ่งชี้โดยใช้นิยามเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ล้วนแต่ต้องมีทฤษฎีเป็นหลักทั้งสิ้น การกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรสามารถทำได้โดยวิธีการ 4 วิธีคือ

วิธีที่ 1 การกำหนดน้ำหนักโดยใช้ผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ (Expert Judgment) ซึ่งอาจเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องการศึกษาในฐานะนักวิจัย หรือนักวางแผนโดยให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้พิจารณาลงความเห็นให้ค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรแต่ละตัวจากนั้นจึงนำผลมาวิเคราะห์ โดยการใช้อ้างอิงหรืออาจมีการใช้ร้อยละของผู้เห็นด้วยกับน้ำหนักในระดับต่างๆ นอกจากนี้ ผู้วิจัยสามารถดำเนินการอย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) เป็นต้น

วิธีที่ 2 การกำหนดน้ำหนักโดยการวัดความสำคัญของตัวแปร (Measure Effort Required) ในการวัดความสำคัญของตัวแปร อาจพิจารณาจาก 2 สิ่ง คือ (1) พิจารณาช่วงเวลา (Time Taken) ในการทำกิจกรรมนั้นๆ และ (2) พิจารณาจากค่าใช้จ่าย (Cost) ในการทำกิจกรรมนั้นๆ หากกิจกรรมใดใช้เวลาและค่าใช้จ่ายสูงก็ควรให้น้ำหนักความสำคัญมากกว่าตัวอื่น

วิธีที่ 3 การกำหนดน้ำหนักโดยใช้เกณฑ์มาตรฐาน (To use agreed to standards) ที่ได้มีผู้ทำการศึกษาและได้มีการกำหนดไว้แล้วอย่างชัดเจน

วิธีที่ 4 การกำหนดน้ำหนักโดยการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data) เป็นวิธีการกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรโดยใช้วิธีการทางสถิติ เช่น ใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การที่ผู้วิจัยจะเลือกใช้การกำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวแปรวิธีใดนั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาเหตุผลหลายประการ เพราะธรรมชาติของตัวแปรที่นำมาศึกษามีความแตกต่างกัน ดังนั้นจึงไม่มีวิธีการหรือรูปแบบใดที่เหมาะสมที่สุดกับการพัฒนาตัวบ่งชี้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลในกระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ คือ การดำเนินการวัดตัวแปรย่อย ได้แก่ การสร้างเครื่องมือสำหรับวัด การทดลองใช้และการปรับปรุงเครื่องมือ ตลอดจนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การกำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การออกภาคสนามเพื่อใช้เครื่องมือเก็บข้อมูล และการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลที่เป็นตัวแปรย่อยซึ่งจะนำมารวมเป็นตัวบ่งชี้

4. การสร้างตัวบ่งชี้ (Construction)

ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยสร้างสเกล (Scaling) ตัวบ่งชี้โดยนำตัวแปรย่อยที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์รวมให้ได้เป็นตัวบ่งชี้ โดยใช้วิธีการรวมตัวแปรย่อย และการกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อยตามที่ได้นิยามตัวบ่งชี้ไว้

5. การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Check) ตัวบ่งชี้

การตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้ เป็นขั้นตอนการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่สำคัญประการหนึ่งก่อนไปใช้ประโยชน์ ซึ่งมีหลักการตรวจสอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ

5.1 การตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ภายใต้กรอบแนวคิดทางทฤษฎี เป็นการตรวจสอบคุณภาพที่มีความสำคัญมาก เพราะหากการพัฒนาตัวบ่งชี้เริ่มต้นจากกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีที่ขาดคุณภาพแล้ว ไม่ว่าจะใช้เทคนิควิธีทางสถิติที่ได้อย่างไรผลที่ได้จากการพัฒนาคุณภาพตัวบ่งชี้ย่อมส่งผลที่ไม่ดีตามไปด้วย

5.2 การตรวจสอบคุณภาพด้วยวิธีการทางสถิติ เป็นการตรวจสอบคุณภาพที่มีความสำคัญรองลงมาจากตรวจสอบในประการแรก เพราะเป็นการนำข้อมูลที่ได้มาสนับสนุนคุณภาพของตัวบ่งชี้เท่านั้น ซึ่งตัวบ่งชี้ที่ดีต้องมีคุณสมบัติที่สะท้อนลักษณะภาพรวมของกระบวนการดำเนินงานและแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยป้อนกระบวนการและผลผลิต โดยมีเกณฑ์การตรวจสอบ คือ ด้านความตรง (Validity) ได้แก่ ความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) และความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้านความเที่ยง (Reliability) ความคงเส้นคงวา (Consistency) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเป็นประโยชน์ (Utility) ความเชื่อถือได้ (Credibility) ความเหมาะสม (Appropriateness) ต้องปฏิบัติ

ได้ (Practicality) คือ สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้สะดวก ความเป็นมาตรฐานที่สามารถเปรียบเทียบกันได้ (Standardization) (John stone, 1981 อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวานิช, 2541)

6. การจัดเข้าบริบท และการนำเสนอรายงาน (Contextualization and Presentation)

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนหนึ่งในการพัฒนาตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญมากเพราะเป็นการสื่อสาร (Communication) ระหว่างนักประเมินที่เป็นผู้พัฒนากับผู้ใช้ตัวบ่งชี้ หลังจากสร้างและตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้แล้ว นักประเมินต้องวิเคราะห์ข้อมูลให้ได้ค่าของตัวบ่งชี้ที่เหมาะสมกับบริบท (Context) โดยอาจวิเคราะห์ตีความแยกตามระดับเขตการศึกษา จังหวัด อำเภอ โรงเรียน หรือแยกตามประเภทของบุคลากร หรืออาจวิเคราะห์ตีความในระดับมหภาค แล้วจึงรายงานค่าของตัวบ่งชี้ ให้ผู้บริหาร/ผู้บริหาร/นักวางแผน/นักวิจัย ตลอดจนนักการศึกษาทั่วไปได้ทราบและใช้ประโยชน์จากตัวบ่งชี้ได้อย่างถูกต้องต่อไป

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่า กรอบตัวบ่งชี้ความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่ครบตามที่ สพฐ. ได้กำหนดไว้ ซึ่งผู้วิจัยจะดำเนินการพัฒนาตัวบ่งชี้ความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 กำหนดตัวบ่งชี้ความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือและคู่มือการใช้ตัวบ่งชี้ความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของตัวบ่งชี้ความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สร้างขึ้นโดยใช้โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สายสมร ตักดีคำดวง (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารจัดการที่ดีสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) พัฒนาตัวบ่งชี้การบริหารจัดการที่ดีสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 2) ทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวบ่งชี้การบริหารจัดการที่ดีสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการพัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 602 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตรฐานค่า 5 ระดับ มีค่าความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ .982 มีค่าความตรงอยู่ระหว่าง 0.62 – 1.00 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาตัวบ่งชี้ ปรากฏว่าได้ตัวบ่งชี้การบริหารจัดการที่ดีสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 86 ตัวบ่งชี้ ที่เป็นไปตามหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยตัวบ่งชี้การบริหารวิชาการที่ดี จำนวน 20 ตัวบ่งชี้ ตัวบ่งชี้การบริหาร

งบประมาณที่ดี จำนวน 20 ตัวบ่งชี้ การบริหารบุคคลที่ดี จำนวน 21 ตัวบ่งชี้ และตัวบ่งชี้การบริหารทั่วไปที่ดี จำนวน 25 ตัวบ่งชี้ ผลการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวบ่งชี้การบริหารจัดการที่ดีสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลปรากฏว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

ศิลป์ชัย อ่วงตระกูล (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาพิเศษแบบเรียนร่วม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 4 มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพการบริหาร ปัญหาและแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาพิเศษแบบเรียนร่วม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 4 ประชากร จำนวน 155 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสอบถามแบบปลายเปิดและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่า สภาพการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาพิเศษแบบเรียนร่วมอยู่ในระดับมาก การบริหารงานวิชาการมีปัญหามากที่สุด เรื่อง ไม่มีการดำเนินงานทางด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาพิเศษอันเป็นผลต่อการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่มีคุณภาพต่อการจัดการศึกษาพิเศษ และมีข้อเสนอแนะ คือ แนวทางการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาพิเศษแบบเรียนร่วมควรให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานโดยให้เป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น

มนูญ รมแก้ว (2553) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและปัญหาการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปัตตานี มีจุดมุ่งหมาย คือ 1) เพื่อศึกษาระดับสภาพและปัญหาการดำเนินงานการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปัตตานี 2) เพื่อเปรียบเทียบสภาพและปัญหาการดำเนินงานการบริหารสถานศึกษา ตามตัวแปรประสบการณ์การบริหารและขนาดโรงเรียน และ 3) เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะในการบริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปัตตานี จำนวน 183 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปและสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และทดสอบค่าเอฟ ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับสภาพการดำเนินงานการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดปัตตานี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ส่วนระดับปัญหาการดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ระดับน้อย 2) ผลการเปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานการบริหารสถานศึกษาตามตัวแปรประสบการณ์บริหาร พบว่า ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามตัวแปรขนาดโรงเรียนพบว่าในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนผลการเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานการบริหารสถานศึกษา ตาม

ตัวแปรประสบการณ์การบริหารและขนาดโรงเรียนพบว่า ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ข้อเสนอแนะให้การบริหารสถานศึกษา พบว่า ด้านการบริหารวิชาการ ได้แก่ ควรพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ด้านการบริหารงบประมาณ ได้แก่ ควรเพิ่มเงินอุดหนุนจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (เงินรายหัว) โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง ด้านการบริหารบุคคลได้แก่ ควรจัดให้มีบุคลากรปฏิบัติงานธุรการโดยเฉพาะเพื่อให้ครูมีเวลาสอนนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553-2554) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนามาตรฐานและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโรงเรียนสู่ประชาคมอาเซียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีจุดมุ่งหมาย คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ความคาดหวัง และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโรงเรียนสู่ประชาคมอาเซียน และ 2) เพื่อพัฒนามาตรฐานและยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโรงเรียนสู่ประชาคมอาเซียน กลุ่มตัวอย่าง คือ สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ที่เป็นโรงเรียนนาร่องเข้าร่วมโครงการพัฒนาโรงเรียนสู่ประชาคมอาเซียน จำนวน 3 กลุ่ม รวมจำนวนทั้งสิ้น 82 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามปลายปิด เลือกตอบ มาตรฐานค่าและข้อคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความคาดหวังในการพัฒนาโรงเรียนสู่ประชาคมอาเซียน ใช้สอบถามผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสภาพการดำเนินงานและความคาดหวังในการพัฒนาสู่ประชาคมอาเซียนเป็นแบบเลือกตอบและข้อคำถามปลายเปิดจากสถานศึกษาในกลุ่มประเทศอาเซียน จำนวน 10 ประเทศ ผู้ให้ข้อมูล คือ นักเรียน จำนวน 46 คน และครู จำนวน 27 คน ผลการวิจัยพบว่า มาตรฐานในการพัฒนาโรงเรียนสู่ประชาคมอาเซียนมีจำนวน 8 มาตรฐาน 39 ตัวบ่งชี้ และยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโรงเรียนสู่ประชาคมอาเซียนมีจำนวน 4 ยุทธศาสตร์

รุ่งนภา ตั้งจิตระเจริญกุล (2554) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ งานวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ 2) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพตัวบ่งชี้ เครื่องมือ และตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ และ 3) เพื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ และให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย โดยใช้ผลการวิเคราะห์ตัวแปรระดับจุลภาค และตัวแปรระดับมหภาคที่รวบรวมจากผู้มีส่วนได้เสีย (stakeholders) 5 กลุ่มคือนักศึกษา คณาจารย์ ผู้บริหาร ศิษย์เก่า และผู้ใช้บัณฑิต เพื่ออธิบายความแปรปรวนของคุณภาพการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏด้วยการวิเคราะห์พหุระดับ (multi-level analysis) ผลการสังเคราะห์กรอบตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ

จากการสังเคราะห์จากเอกสารของประเทศไทยและต่างประเทศจำนวน 81 ฉบับ และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) จำนวน 72 คน จาก 5 กลุ่ม (กลุ่มนักศึกษา กลุ่มคณาจารย์ กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มผู้ใช้บัณฑิต และกลุ่มผู้ใช้บัณฑิต) และจากผู้เชี่ยวชาญ 7 คน ชุดของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน และจากการสำรวจความคิดเห็นผู้มีส่วนได้เสียจำนวน 220 คน ทั้งนี้ชุดตัวบ่งชี้ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 36 ตัวบ่งชี้ (ปัจจัยบ่อน 14 ตัวบ่งชี้ กระบวนการ 8 ตัวบ่งชี้ ผลผลิต 7 ตัวบ่งชี้ และผลลัพธ์ 7 ตัวบ่งชี้) การวิเคราะห์ห้วง

กรอบ ข้อมูลเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนได้เสีย 5 กลุ่ม จำนวน 1,608 คน จากแบบสอบถามและแบบบันทึกเอกสาร ผลการประเมินค่าคะแนนคุณภาพการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ 27 หลักสูตร มีคะแนนระหว่าง 45.52-1.00% โดยมีคุณภาพจำนวน 11, 9, 10, 9 และ 7 หลักสูตร ตามการประเมินคุณภาพจากกลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ นักศึกษา ศิษย์เก่า และผู้ใช้บัณฑิต โดยแต่ละหลักสูตรต้องปรับปรุงคุณภาพด้วยการเพิ่มผลผลิต/ผลลัพธ์ร้อยละของนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษากายในระยะเวลาที่กำหนด ผลงานวิจัยของนักศึกษาที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ ผลงานวิจัยของอาจารย์ที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ จำนวนศิษย์เก่าที่กลับมาเรียนต่อที่สถาบันเดิม จำนวนศิษย์เก่าที่ได้รับรางวัลเกียรติบัตร ผลงานวิจัยที่นำไปใช้ประโยชน์ได้ของอาจารย์ มูลค่าเพิ่มของบัณฑิต โดยแต่ละแห่งต้องปรับปรุงคุณภาพด้วยการเพิ่มผลผลิต/ผลลัพธ์ 3-5 ปัจจัย (9.68-81.92%) ผลการวิเคราะห์พหุระดับ พบว่า ปัจจัยระดับจุลภาคที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏคือจำนวนวิชาเขตของมหาวิทยาลัยและความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ส่วนปัจจัยระดับมหภาคที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏคือจำนวนวิชาเขตของมหาวิทยาลัยและการกำกับติดตามของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาต่อการบริหารจัดการหลักสูตร

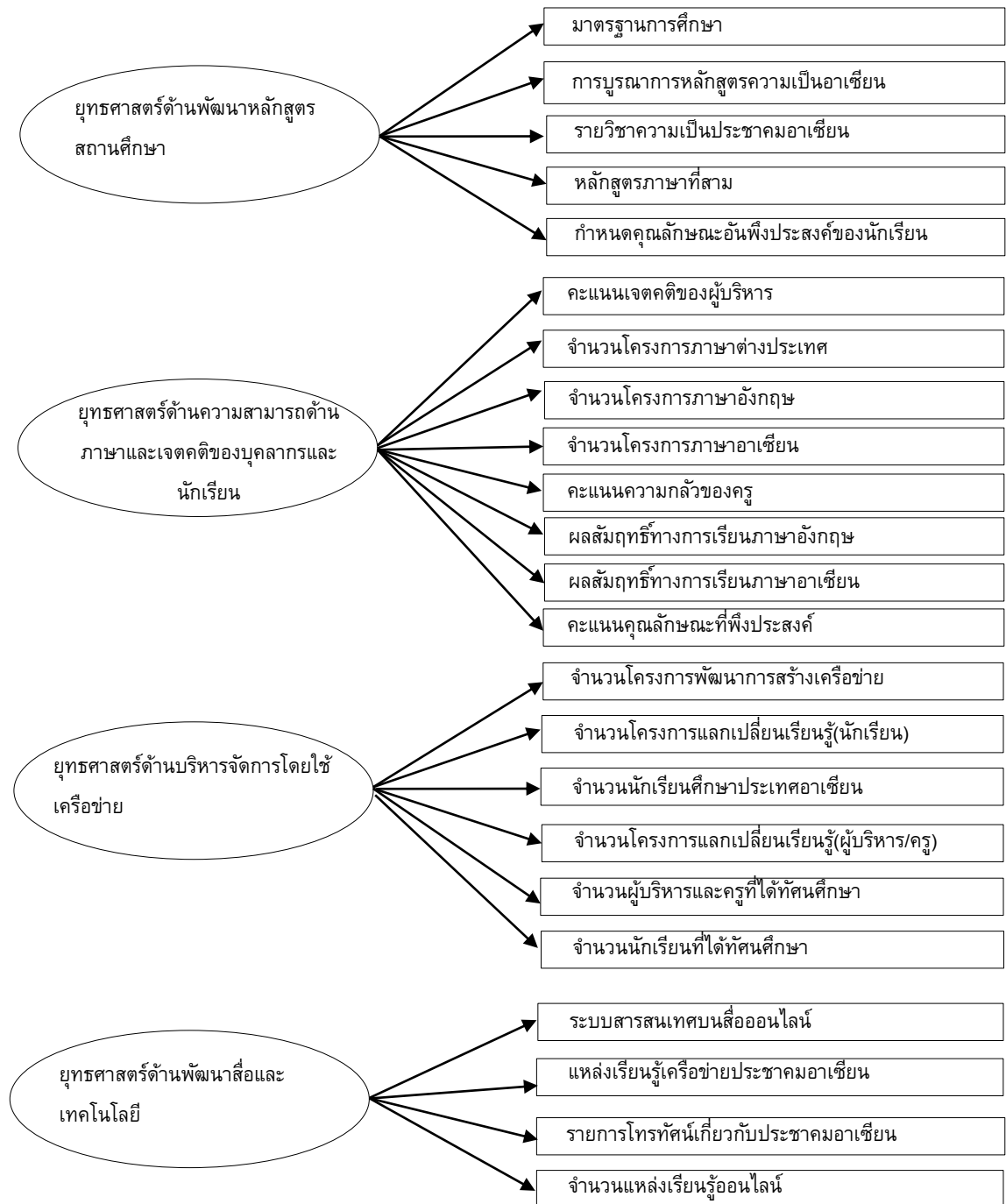
สมใจ ชีรรัฐ (2556) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะพลเมืองอาเซียนที่พึงประสงค์ ผลการวิจัยพบว่า การสร้างกลยุทธ์การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะพลเมืองอาเซียนที่พึงประสงค์ประกอบด้วย 5 ประเด็นกลยุทธ์หลัก คือ 1) การศึกษาและกำหนดแนวทางในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะพลเมืองอาเซียนที่พึงประสงค์ 2) การสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการศึกษาระหว่างสถานศึกษาในประเทศและในอาเซียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะพลเมืองอาเซียนที่พึงประสงค์ 3) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ตระหนักถึงความสำคัญของอาเซียนและสามารถจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะพลเมืองอาเซียนที่พึงประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ 4) การส่งเสริมความร่วมมือของภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนในการพัฒนา

ผู้เรียนให้มีคุณลักษณะพลเมืองอาเซียนที่พึงประสงค์ และ 5) การเสริมสร้างบรรยากาศสถานศึกษาให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้เรื่องอาเซียน

เทิดศักดิ์ ศรีวิเศษ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาเพื่อความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารสถานศึกษาเพื่อความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารและครูมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับดังนี้ การส่งเสริมทรัพยากรในการดำเนินงาน การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการนิเทศภายในสถานศึกษาผู้บริหารและครูมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง คือ การจัดตั้งเครือข่ายและการวางแผนพัฒนาครู

เกียรติมณูญ บัวชื่น (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางในการบริหารสถานศึกษาเพื่อ เข้าสู่ประชาคมอาเซียนของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมในโรงเรียน อยู่ในระดับมาก ด้านการจัดกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ อยู่ในระดับปานกลาง และ 2) แนวทางในการบริหารสถานศึกษาเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 39 ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษาควรเข้าร่วมเป็นเครือข่ายของศูนย์อาเซียน มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง บูรณาการกิจกรรมอาเซียนเข้ากับทุกกิจกรรม ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรพัฒนาครูให้มีความรู้ในเรื่องการจัดการเรียนรู้ ให้นักเรียนมีสมรรถนะด้านภาษาและความสามารถด้านไอซีที จัดแหล่งเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือทุกห้องเรียน ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมในโรงเรียน ควรมีการจัดการประกวดผลงานเกี่ยวกับอาเซียนและให้เป็นส่วนหนึ่งในการประเมินผลงานครู ใช้เทคโนโลยีในการประชาสัมพันธ์และสรุปรายงาน และด้านการจัดกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ สร้างความตระหนัก ความรู้ ความเข้าใจ และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในคณะทำงานเพื่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้อาเซียน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย